

MEDIEREA CONFLICTELOR – O SOLUȚIE VIABILĂ PENTRU DEPĂȘIREA BARIERELOR COMUNICAȚIONALE. IMPLICAREA UNIUNII EUROPENE ÎN CONFLICTUL RUSO-UCRAINEAN ÎN TIMPUL CRIZEI GAZELOR NATURALE

Cosmin IRIMIEȘ
Laura MARUȘCA

Conflict mediation, a viable solution for surpassing communication barriers. EU – mediator in the conflict between the governments of Russia and Ukraine during the “Gas Crisis”

Abstract

The premises of this project are that approximately 90% of the conflicts in the modern society and not only, are based on poor communication. Any type of miscommunication (due to cultural, linguistic, politic or religious differences) can and will generate conflicts of various intensities going from simple quarrels to diplomatic incidents and all the way to wars. The mediator has the role to solve any existing conflict and to help repair the breaches from the communicational system between parts, in order to preserve the relationship. The article presents a case study on the involvement of the European Union' structures to amicably solve the conflict triggered during 2008 - 2009, between the Russian Government and the Ukrainian one regarding the gas provisions and the price claimed for the natural gas sold to European countries.

Key words: communication, conflict, mediator, dispute resolution, European Union, gas provisions

Cosmin IRIMIEȘ

Lect. univ. dr., Departamentul de Comunicare și Relații Publice, Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării, Universitatea “Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, Romania
Tel.: 0040-264-431.505
E-mail: irimiesc@yahoo.com

Laura MARUȘCA

Cadru didactic asociat dr., Departamentul de Comunicare și Relații Publice, Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării, Universitatea “Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, România
Tel.: 0040-264-431.505
E-mail: laura.marusca@yahoo.com

Revista Transilvană
de Științe Administrative
2 (24)/2009, pp. 46-66

Articolul pornește de la premisa conform căreia aproximativ 90% din conflictele de orice tip existente în societatea modernă și nu numai au la bază o serie de deficiențe comunicaționale.

Barierile comunicaționale de orice fel pot genera și, în cele mai multe cazuri, chiar generează conflicte a căror intensitate poate oscila de la simple tensiuni ale relațiilor interumane la tensiuni diplomatice complexe sau chiar conflicte armate. Rolul medierii este tocmai acela al depășirii barierelor comunicaționale pentru soluționarea conflictului și salvarea relației existente între cele două părți.

Ne place sau nu, trăim într-o eră a globalizării, în care necesitatea de a supraviețui și de a te impune determină schimbări majore în toate domeniile de activitate și la nivelul atitudinilor și al acțiunilor, puterea devenind principalul element de referință în ceea ce privește succesul la orice nivel sau în orice domeniu.

Aceasta în condițiile în care totul, de la relațiile interpersonale, raporturile de muncă, interacțiunile comerciale, până la relațiile și dialogul între state se bazează pe raporturi și relații de putere, fapt care implică în mod automat stăpânirea tehnicilor de comunicare, negociere și mediere.

Demersul de față pornește tocmai de la nevoia de a înțelege modul de funcționare a acestui mecanism, constituindu-se într-o analiză a evoluției procesului de mediere, a normelor care stau la baza dezvoltării acestei activități, precum și a amplitudinii pe care aceasta a luat-o.

Combinând multiple și temeinice cunoștințe teoretice din domeniul psihologiei sociale, al sociologiei și al tehnicilor de manipulare și, de ce nu, publicitate, cercetări statistice, studii de marketing – specialiștii în mediere și negociere sunt cei care ajung să controleze relațiile conflictuale de orice tip, prin conflict înțelegându-se orice relație care implică două părți și existența unei dispute/ tensiuni.

Comunicarea, medierea și abilitățile de negociere au devenit elementul esențial al supraviețuirii într-o eră dominată de și bazată pe raporturile de putere.

Introducerea medierii și a soluționării alternative a conflictelor (ADR) în viața de zi cu zi nu este doar o modificare procedurală în ceea ce privește actul de justiție, ci reprezintă o schimbare la nivel de cultură și de mentalitate. Într-o manieră mai mult sau mai puțin formală medierea a existat dintotdeauna în societățile tradiționale formate chiar din grupuri de persoane restrânse ca număr. În cadrul acestor grupuri a existat întotdeauna o autoritate sau o persoană înțeleaptă a cărei menire a fost, la un moment dat, aceea de a interveni ca mediator atunci când o situație conflictuală de orice natură a cerut acest lucru.

În momentul în care dimensiunea numerică comunităților umane a crescut, s-a ajuns în situația în care două persoane reprezentând cele două părți implicate în situația conflictuală, nu aveau neapărat o cunoștință comună care să le servească drept mediator. Din acel moment, soluționarea conflictelor s-a realizat prin decizii ale statului, executarea acestora căzând în sarcina aceleiași autorități statale. Internaționalizarea tot mai accentuată a vieții și a afacerilor, precum și nevoia de comprimare temporală a tuturor acțiunilor, în special a litigiilor care blochează activitatea comercială sau

relațională/ contractuală, au condus la încercarea de evitare, de către părți, a instanțelor de tip tradițional mari consumatoare de resurse (umane, financiare, temporale) și la folosirea, pe o scară din ce în ce mai largă, a arbitrajului. Și arbitrajul și-a arătat însă în curând limitele, mai cu seamă ca urmare a costurilor destul de ridicate.

În prezent, lumea afacerilor interne și internaționale evoluează mult prea rapid pentru a lăsa părților răgazul necesar pentru ca autoritățile să găsească o soluție. Acestea se arată din ce în ce mai puțin dispuse să accepte ca un terț să dispună de drepturile lor și să le priveze de autonomia care le-ar permite să se adapteze rapid la diverse schimbări de context sau de atitudine și să adopte propriile decizii.

Medierea reprezintă astfel o schimbare fundamentală la nivel de mentalitate și constituie un progres major al civilizației prin simplul fapt că permite părților să adopte din nou, în mod liber, propriile decizii, cu ajutorul unei a treia părți neutre, independente și imparțiale atunci când au eșuat în încercarea de a găsi ele însele o soluție pentru încheierea disputei în care sunt implicate.

Conform celei mai des folosite definiții, medierea este arta prin care o persoană specializată în procedura de soluționare alternativă a conflictelor și denumită mediator ajută părțile implicate într-un conflict să transforme respectivul conflict într-o înțelegere. Din această perspectivă și cu acest obiectiv, mediatorul este cel care ajută părțile aflate în conflict să-și analizeze poziția în cadrul conflictului, să genereze opțiuni, să identifice posibile variante de remediere a situației conflictuale, alegând între opțiunile generate și formulate pornind de la ideea că fiecare persoană are un punct de vedere diferit. Aceasta în condițiile în care, de cele mai multe ori, principala cauză a declanșării unui conflict, fie el juridic sau de orice altă natură, este lipsa unei comunicări coerente menite să atenueze starea conflictuală și să o restabilească pe cea de colaborare, numărul extrem de mare de procese aflate pe rolul instanțelor fiind determinat, în mare măsură de orgolii, dar și de ideea de victimizare. Fiecare parte a unui proces aflat pe rolul instanței se consideră inevitabil o victimă a celeilalte părți, aceasta din urmă fiind considerată sursa tuturor situațiilor negative posibile, iar încrâncenarea cu care părțile luptă pentru obținerea unei hotărâri judecatorești definitive favorabile este determinată în primul rând de imaginea pe care o au despre partea adversă, fapt care reprezintă o sursă continuă, permanentă de stres, dezamăgiri și lupte cu un „inamic” mai mult inventat decât real. În toate aceste cazuri, datoria mediatorului este aceea de a face părțile să ajungă la o înțelegere și la un acord reciproc avantajos, recurgând nu doar la pregătirea și experiența profesională, ci și la abilitățile și calitățile sale de comunicator, adaptate în funcție de părțile cu care intră în contact și de personalitățile acestora. Prima sarcină majoră a mediatorului este aceea de a identifica așteptările fiecărei părți și de a încerca să le aducă la un punct convergent, precum și de a descoperi temerile părților pentru a le putea înlătura pe cele nefundamentate sau false prin facilitarea dialogului.

Uneori, dialogul inefficient dintre părțile implicate într-un conflict tensionează și mai mult raporturile dintre ele, mai mult chiar decât lipsa comunicării, în timp ce alteori comunicarea eficientă poate genera soluții dintre cele mai neașteptate. Spre

exemplu, pot apărea situații în care persoane aflate pentru un timp foarte îndelungat într-o stare de tensiune acută ajung să stingă orice conflict în urma unui dialog mai mult sau mai puțin spontan, dar în mod obligatoriu supravegheat, coordonat și dirijat de către un mediator profesionist. Aceasta în condițiile în care fiecare proces de mediere are un moment cheie, în care părțile se află în cel mai apropiat punct posibil de o soluționare amiabilă și este de datoria mediatorului să intuiască momentul respectiv și să-l speculeze corect pentru a ajunge la o înțelegere între părți. Toate conflictele sunt, în aparență, de nerezolvat, însă totul depinde de fructificarea momentului cheie al medierii respective.

Este absolut evident, în aceste condiții, faptul că mediatorul nu poate contribui la soluționarea unui conflict decât dacă a înțeles cauzele reale, obiective ale respectivului conflict. Sursa conflictului trebuie stabilită în urma colectării unor informații cât mai complete despre părți, fapt posibil numai în cazul în care mediatorul reușește să câștige încrederea totală a părților.

Din punct de vedere istoric (Petean, 2004), medierea apare încă din cele mai vechi timpuri, fiind menționată chiar în Biblie, care se referă la Iisus ca la un *mediator* (mijlocitor) între Dumnezeu și oameni.

„Medierea este prezentată ca un proces ce transcende diferențele culturale și granițele geografice”, putând fi aduse ca argumente câteva dintre cele mai interesante exemple.

Liderii religioși au ținut seama cu mult timp în urmă de principiile medierii ca metodă de gestionare a conflictelor. Biserica Romano-Catolică a jucat un rol deosebit în medierea conflictelor din Renaștere. Clerul media dispute de familie, cazuri penale și dispute diplomatice între nobili. Rabinii evrei au și ei o tradiție în acest sens în comunitate, iar multe religii orientale se bazează pe consens social, convingere morală și armonie.

Încă din Evul Mediu și de la apariția statelor naționale, diplomații au folosit mediatori ca terță parte. Medierea este practică la scară largă în China, în cadrul Comitetelor Populare de Conciliere, este folosită în multe țări din Africa pentru a rezolva disputele dintre vecini, iar în zona Pacificului de Sud, există consilieri și comitete care se întâlnesc regulat „pentru a menține condițiile de dezbatere ordonată” între cei care au ceva de disputat.

Anumite secte religioase care au ajutat la colonizarea Americii de Nord erau și ele angajate activ în rezolvarea disputelor dintre membrii lor. Una dintre ele în mod special, *Quaker-ii*, sau *Prietenii*, cum li se mai spune, au o tradiție de pacifism și implicare a comunității în managementul conflictelor. *Programul Quakerilor pentru Rezolvarea Conflictelor* este unul dintre cele mai lungi programe de mediere din Statele Unite, iar manualul lor de mediere, apărut în 1982, a fost folosit pentru pregătirea mediatorilor de pe 6 continente.

Medierea este folosită din ce în ce mai mult în Occident în soluționarea disputelor civile și comunitare. Astfel, au fost create numeroase centre de mediere a conflictelor comunitare în care medierea este utilizată într-o arie largă de probleme, de la conflicte în familie, până la încercarea de soluționare a disputelor comerciale etc. Unele state

au introdus cursuri de mediere chiar la nivelul școlii elementare, începând de la 7 ani” (Petelean, 2004).

Soluționarea crizei gazelor naturale – un caz aparte de mediere cu implicații globale

Am optat pentru prezentarea acestui caz din cel puțin două rațiuni principale: prima se referă la faptul că disputa izbucnită între Rusia și Ucraina la momentul decembrie 2008 pe tema furnizării gazelor naturale avea implicații extrem de complexe, fiind de natură să afecteze întregul continent european, iar cea de-a doua vizează faptul că spațiul rusofon a reprezentat întotdeauna un caz aparte în ceea ce privește relațiile interstatale, dar și relația cu Uniunea Europeană. Soluționarea alternativă conflictului, pe cale amiabilă, cu implicarea Uniunii Europene prezintă aspecte de interes atât în ceea ce privește comunicarea interculturală, etnocentrismul, acceptarea diversității (aspecte tratate la nivel teoretic în prima parte a lucrării de față), cât și din punctul de vedere al procesului de mediere în sine (alegerea momentului, acceptarea medierii și a mediatorului, etapele procesului de mediere, soluționarea conflictului etc.).

Contextul general

Uniunea Republicilor Sovietice Solcialiste părea să fie cazul ideal de punere în practică a tuturor modelelor de succes și a principiilor de bază ale coexistenței. Am avut de-a face cu aplicarea conceptelor de armonie, toleranță, multiculturalism, pace, în timp ce tot ceea ce însemna implicație negativă a principiilor etnocentriste, de superioritate genetică sau culturală, era îndreptat împotriva inamicului tradițional, Statele Unite ale Americii. Acest fapt a fost, decenii la rând, de natură să favorizeze comunicarea interculturală și interetnică între diversele grupuri umane/statale care formau Uniunea Sovietică. Aveau obiective comune și absolut uniformizate de doctrina comunismului utopic, aveau temeri comune îndreptate în direcția unei globalizări capitaliste inițiate de SUA și au ajuns să exploateze în mod comun și uniform teritoriul, resursele, economia, împărțășind, în mod forțat sau nu, aceleași principii religioase. Uniformizarea a fost, în opinia noastră, tocmai elementul de bază al coexistenței la nivelul URSS, făcând din fiecare grup component al societății un partener egal și legitim de dialog și conviețuire. Din păcate, forțarea tuturor acestor elemente și a altora din aceeași gamă a făcut ca, imediat după destrămarea Uniunii Sovietice, fostele state membre să-și „descopere” și să-și proclame superioritatea, fie ea politică, economică, socială sau de orice altă natură, iar lupta pentru putere a început să se manifeste tot mai acut în spațiul ex-sovietic, ceea ce ne determină să credem că am avut de-a face, în realitate, cu o falsă acceptare a diversității. Principiul „melting pot” aplicat statelor din URSS, toate cu o istorie suficient de amplă pentru a dezvolta sentimentul și conștiința de sine, s-a dovedit în final de natură a amplifica trăirile și, în cele din urmă, manifestările etnocentriste menite să declanșeze conflicte.

Pe fondul acestei situații, Rusia și Ucraina, două dintre principalele state ale fostei URSS, s-au lansat imediat după destrămarea fostei Uniuni, într-o competiție

constantă pentru supremația politică și economică, deci implicit decizională, în spațiul ex-sovietic.

Conflictul declanșat, la sfârșitul anului 2008 – începutul anului 2009, între Rusia și Ucraina pe tema furnizării gazelor naturale apare în situația în care peste 70% din cantitatea de gaze naturale folosită de statele europene, indiferent de apartenența sau non-apartenența acestora la Uniunea Europeană, se bazează pe livrările din Rusia, având Ucraina ca element esențial de tranzit. Spun esențial deoarece atât din punct de vedere geografic, cât și din punctul de vedere al proprietății asupra conductelor de transport al gazului natural, transferul gazelor dinspre Rusia spre statele europene este imposibil fără implicarea Ucrainei. Conductele de gaz sunt proprietatea statului ucrainean și tranzitează, în mod evident, teritoriul acestuia, deținând, în consecință, și controlul sau cel puțin evidența asupra volumului de gaz livrat de Rusia către Europa și fiind astfel în măsură să influențeze pe de o parte prețul gazului, dar și, de ce nu, livrarea acestuia.

Contextul particular

Conflictul are ca sursă principală inexistența și aparenta imposibilitate de atingere a unui acord între autoritățile de la Moscova și cele de la Kiev în ceea ce privește prețul gazelor naturale furnizate de Rusia Ucrainei.

Aceasta în condițiile în care, pe fondul trecerii într-un nou an și, evident, al înnoirii unor relații contractuale existente și cu tradiție, autoritățile de la Moscova propun la modul imperativ majorarea prețului gazelor naturale furnizate Ucrainei de la 179 de dolari pentru 1.000 de metri cubi, la o valoare inițială considerată preferențială de 250 de dolari la mia de metri cubi, pentru ca, în condițiile refuzului categoric al Ucrainei de a accepta această modificare, tariful să fie ridicat la cel aplicat celorlalte state europene, adică 450 – 470 de dolari la mia de metri cubi de gaz.

Conflictul are la bază însă tensiuni mai vechi, de natură pur subiectivă, precum cele legate de supremația și superioritatea națională și culturală, de dominația economică și politică în zona Europei de Est și de încercarea de stabilire a unei identități statale proprii specifică fostului spațiu sovietic după destrămarea Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice (URSS).

Pe acest fond de tensiune, este absolut evidentă încercarea fiecăreia dintre cele două părți implicate în conflict, Rusia și Ucraina, de a se impune într-o continuă competiție, într-o permanentă balanță a puterii politice, putere bazată într-o proporție covârșitoare pe dominația economică, dar și viceversa.

Aceste tendințe devin evidente în momentul în care, pe fondul orientării lor mai mult sau mai puțin pro-moscovite, liderii politici de la Kiev (Ucraina) se angajează într-o competiție internă la rândul lor, conflictul inter-statal transpunându-se în plan politic intern într-un schimb de replici publice mai mult decât ostile. Astfel, potrivit presei de la acea dată, „președintele Ucrainei, Viktor Iușcenko, a calificat ca „înfângere” înțelegerea privind livrarea de gaze naturale pe care premierul său a semnat-o cu omologul rus, apreciind că prețul este prea mare. Iușcenko crede că premierul Iulia

Timoșenko a eșuat în apărarea interesului național, acceptând un preț de bază de 450 de dolari pe 1.000 de mc, cu o reducere de 20%, Ucraina plătea anul trecut 179,50 dolari. Într-o conferință de presă, Iușcenko aprecia că fosta sa aliată și actual rival-Timoșenko a greșit și când a acceptat ca prețul de tranzit să rămână neschimbat. Pe de altă parte, Timoșenko sublinia că Kiev-ul va plăti în acest an un preț de 228,8 dolari pentru 1.000 de metri cubi, excluzând TVA și tarifele de transport și import - un preț foarte decent, crede premierul ucrainean. Urmare a înțelegerilor semnate între Rusia și Ucraina, șeful Gazprom, Aleksei Miller arăta că Ucraina va plăti în primul trimestru 360 de dolari pe 1.000 de mc. Pe de altă parte, reprezentantul Ministerului de Externe Rus și-a declarat dezamăgirea față de „colegii ucraineni” și reacția acestora la acordul recent semnat. Anterior, reprezentanții ministerului de la Kiev acuzaseră Rusia că duce un „război informațional al gazului”. Aceștia apreciau de asemenea că Rusia intenționează să destabilizeze situația internă din Ucraina. „Reacția Ministerului Ucrainean de Externe legată de relațiile ruso-ucrainene în domeniul gazului nu este foarte sănătoasă”, apreciau oficialii de la Moscova”¹.

Pe de altă parte, cel mai mare partid de opoziție din Ucraina a demarat procedurile de demitere a președintelui Viktor Iușcenko și a premierului Iulia Timoșenko. „Cerem demisia de urgență a guvernului și demararea procedurilor de punere sub acuzare a președintelui”, declara Viktor Ianukovici, liderul Partidului Regiunilor, în fața Parlamentului, reunit pentru a discuta actuala criză a gazului cu Ucraina. Acesta a fost sprijinit în poziția sa de Partidul Comunist de la Kiev. Popularitatea lui Iușcenko a scăzut la 2,4% potrivit unui sondaj dat publicității luni. Ianukovici aprecia că din cauza „poziției iresponsabile” a guvernului, Ucraina este în fața unei amenințări la securitatea națională, își distruge reputația și statutul de țară de tranzit. El mai crede că actuala coaliție portocalie a distrus acordurile cu Rusia, construite în ani de muncă. „Autoritățile au lăsat Ucraina nu numai fără gaz, ci și fără viitor”, crede Ianukovici”².

Putem observa, așadar, fără o analiză extrem de profundă, faptul că un conflict extern este preluat imediat de forțele politice interne și transpus conform propriilor obiective politice, la nivel intern.

Pe de altă parte, ambele părți sunt prea puțin doritoare să cedeze în negocierea prețului gazului, aceasta reprezentând, în realitate, din perspectiva relațiilor politice și economice regionale, doar un element al dominației unei părți asupra celeilalte și asupra regiunii geopolitice în ansamblul ei.

În acest context Rusia decide, la începutul anului 2009, la dispoziția premierului Vladimir Putin, să sisteze livrarea gazelor naturale pentru a împiedica furtul gazului rusesc de către Kiev. Suspiciunea de furt naște un nou conflict, pe lângă cele deja clasice, politic, respectiv economic, și anume acela comunicațional, acuzațiile (fondate

---

1 *Conflictul gazului continuă cu lupte interne în Ucraina și replici dure între Kiev și Moscova*, www.antena3.ro, 21 ianuarie 2009, ora 08.25.

2 *Opoziția ucraineană cere demiterea lui Iușcenko*, www.antena3.ro, 14 ianuarie 2009, ora 08.32.

sau nu, dovedite sau nu) fiind de natură să tensioneze o situație și așa extrem de complicată.

„Rusia a suspendat livrările de gaz către Ucraina pe 1 ianuarie, după ce cele două părți nu au ajuns la un acord pentru contractul pe anul în curs. O săptămână mai târziu, Gazprom a tăiat livrările de gaz și către UE, apreciind că Ucraina fură din gazul destinat comunității europene”³.

Tensiunile ruso-ucrainene și implicațiile acestora în politica internă a Ucrainei au reprezentat o sursă de conflict atât de solidă, încât declarațiile și acțiunile „războinice” au continuat să se manifeste chiar și după atingerea unui acord și stingerea crizei evidente a gazelor.

Astfel, la câteva săptămâni după aparenta reintrare în normal, președintele Ucrainei revine cu acuzații la adresa fostului aliat, actualul rival, premierul Iulia Timoșenko: „Președintele ucrainean, Viktor Iușcenko a declarat că premierul nu era autorizat să semneze un acord privind livrarea de gaze din Rusia, în ianuarie. Companiile energetice ale celor două state, Gazprom din Rusia și Naftogaz din Ucraina, au semnat un contract privind livrarea de gaze și tranzitul pe 19 ianuarie, după negocieri între premierul rus Vladimir Putin și omologul de la Kiev, Iulia Timoșenko”. „Premierul nu era autorizat să ia deciziile luate ca parte a acordurilor cu Rusia”, a subliniat Iușcenko. Acesta a adăugat că respectivul contract „amenință direct independența Ucrainei”. (...) Iușcenko arăta că „este evident nedrept. Sunt sigur că cei care au semnat acordul și au acceptat acești termeni vor trebui să răspundă pentru acțiunile lor”. Ea crede că prețul de 450 de dolari este „exorbitant”. De altfel, un consilier prezidențial declara duminică că Naftogaz ar putea intra în faliment din cauza acordurilor cu Moscova. De cealaltă parte, Iulia Timoșenko a declarat că se va adresa Uniunii Europene pentru a-și spune părerea despre acordurile semnate: „Sunt sigură că răspunsul lor se va suprapune cu ce spun eu”, arăta aceasta”⁴.

Procesul de mediere. Implicarea Uniunii Europene în detensionarea relației dintre Rusia și Ucraina și construirea unui acord

Pornind de la etapele clasice și caracteristicile consacrate ale unui proces de mediere, putem afirma cu certitudine că implicarea Uniunii Europene și a diversilor săi reprezentanți în conflictul declanșat la sfârșitul anului 2008 – începutul anului 2009 între autoritățile de la Moscova și cele de la Kiev a respectat doar parțial cerințele unui proces clasic de mediere, având, în unele momente pronunțate accente de arbitraj, forurile europene încercând să impună diverse soluții, emițând judecăți de valoare și atribuindu-și un rol apropiat de cel al judecătorului, iar în altele de conciliere, căutând, identificând și propunând soluții pentru atenuarea sau eliminarea conflictului.

---

3 *Ucraina: Iușcenko acuză premierul că nu avea dreptul să semneze acordul gazelor cu Rusia*, www.antena3.ro, 11 februarie 2009, ora 15.57.

4 *Ucraina: Iușcenko acuză premierul că nu avea dreptul să semneze acordul gazelor cu Rusia*, www.antena3.ro, 11 februarie 2009, ora 15.57.

Mai mult decât atât, implicațiile profunde pe care criza gazului în care Uniunea Europeană intenționează să se implice în calitate de mediator le are asupra statelor europene face imposibilă o implicare atât neutră, cât și imparțială, echidistantă și independentă.

Presupunând că nivelul de imparțialitate față de cei doi actori implicați în conflict ar putea fi destul de ridicat, la fel ca și cel de neutralitate față de miza evidentă și declarată a disputei – prețul gazului – este absolut clar că independența Uniunii Europene față de conflictul în sine și implicațiile lui este absolut inexistentă, în condițiile în care primii și cei mai mari perdanți ai crizei gazelor au fost statele europene: „Bulgaria, Grecia, Macedonia, România, Croația, Serbia și Turcia au raportat opriri ale livrărilor de gaz, în vreme ce Franța, Germania, Austria, Polonia, Ungaria și Italia au înregistrat scăderi ale volumului. Multe dintre aceste state au înregistrat scăderi între 70 și 90 procente, iar pentru Germania, partener tradițional al Rusiei în comerțul cu gaze naturale, scăderea volumului constituie o premieră.”⁵

Lipsa independenței, una dintre condițiile esențiale, din punct de vedere deontologic, ale oricărui proces de mediere, se manifestă de la începutul până la finalul conflictului în atitudinile, respectiv luările de poziție ale oficialilor europeni, care au angajat în mod solidar Uniunea Europeană ca organism interstatal funcțional. Astfel, în timp ce, pe parcursul crizei, autoritățile ruse sunt supuse unei presiuni constante atât din partea Uniunii Europene, cât și din partea Statelor Unite ale Americii, după încheierea conflictului, președintele Comisiei Europene, Jose Manuel Barroso face o declarație deloc liniștitoare sau pacifistă la adresa Rusiei. Mai exact, după ce a salutat reluarea furnizării gazelor, oficialul european a promis că va lua toate măsurile necesare pentru a preveni apariția viitoare a unei crize similare. El s-a declarat „dezamăgit” de atitudinea liderilor ucraineni și ruși în criza gazului, dar a subliniat că este în interesul UE să-și „dezvolte” relațiile cu Moscova și Kiev.

„Este prima dată în viața mea când văd niște acorduri semnate care nu sunt implementate”, a spus el, calificând acest lucru drept „incredibil”. „Voi ține minte asta”, a promis Barroso. În privința posibilelor consecințe juridice ale acestor săptămâni de întrerupere a livrărilor de gaz rusesc prin Ucraina, el a adăugat că CE era în pline preparative „pentru a întreprinde acțiuni juridice, dacă gazul nu revine”. „Din fericire, se pare acum că nu vom avea nevoie să activăm aceste mecanisme internaționale”, a adăugat Barroso, reamintind că societățile de gaz afectate pot face ce vor pe plan juridic. După ce a salutat reluarea livrărilor, președintele CE a precizat, însă că este „dificil de salutat rezolvarea unei probleme care nu ar fi trebuit niciodată să apară”. El a cerut statelor membre să promoveze rapid dezvoltarea infrastructurii pentru nevoile energetice, dar să încurajeze și diversificarea surselor energetice și a rutelor de livrare. „Trebuie să încheiem pachetul privind Piața unică a Energiei, ce este

---

5 *UE dă un ultimatum verbal Rusiei să reia livrarea de gaz în 24 de ore*, www.antena3.ro, 8 ianuarie 2009, ora 03.35.

acum în stadiul final, pentru a promova transparența în privința rețelelor, a capacităților de stocare și a cererii, dar și pentru a se pregăti mai bine pentru criză”. El a declarat că membrii UE trebuie să se pregătească pentru iarna următoare prin semnarea unui acord ce să schimbe prevederile din directiva privind securitatea livrărilor de gaz, iar Comisia „va face propuneri detaliate cât mai repede”. „Acest episod dureros ne amintește că Uniunea Europeană trebuie să trateze serios securitatea energetică”.»⁶

Se poate observa, așadar, cu destulă ușurință faptul că Uniunea Europeană nu este, în niciun caz independentă în calitatea de mediator pe care și-o asumă, chiar dacă, teoretic, cel puțin, pare a fi imparțială față de părțile implicate - Rusia și Ucraina, ambele foste republici sovietice, și neutră față de miza aparentă a conflictului – prețul stabilit de Rusia pentru gazul furnizat Ucrainei.

Lipsa independenței față de conflictul în sine și de efectele acestuia transformă într-o oarecare măsură Uniunea Europeană din mediatorul dorit într-un negociator având în vedere atingerea propriilor interese – reluarea furnizării gazelor la nivelul necesar statelor ei. UE se transformă, așadar, cel puțin parțial și într-o anumită fază a conflictului, în parte a acestei dispute, fie ca negociator, fie ca arbitru, fie ca parte direct implicată în disputa manifestă.

Pe de o parte, așa cum precizam anterior, în data de 8 ianuarie 2009, Uniunea Europeană dă, prin vocea premierului ceh, Mirek Topolánek, a cărui țară deține președinția, un ultimatum verbal Rusiei, cerând reluarea livrării de gaz în 24 de ore, avertizând atât Rusia, cât și Ucraina, „să nu mai trateze Europa ca ostatic”⁷, fără a putea preciza însă care ar fi eventualele consecințe în cazul nerespectării acestui ultimatum. Este clar că în aceste circumstanțe UE se consideră victimă clară a acestui conflict, fapt care îi afectează, nu doar independența față de conflict în sine, ci și imparțialitatea față de părțile pe care are pretenția să le medieze, poziția fiind în mod evident ostilă celor două state ex-sovietice între care s-a declanșat conflictul.

Pe de altă parte, parcă pentru a-și dovedi implicarea concretă în conflict sau legătura cu efectele acestuia, Uniunea Europeană ia o serie de măsuri care să o țină, pe viitor, departe de asemenea crize sau cel puțin să îi permită să adopte o poziție neutră, ferită de implicații economice directe. Spre exemplu, prima dintre măsurile adoptate de Uniunea Europeană este să-și concentreze atenția asupra accelerării proiectului de realizare a gazoductului Nabucco, proiect care i-ar permite obținerea unui statut privilegiat în cazul unei noi crize a gazelor, întrucât i-ar permite să primească gaz și din alte surse decât cele rusești, conducta de gaz urmând să lege Asia Centrală de Europa, prin Turcia, Bulgaria, România, Ungaria și Austria, astfel evitându-se Rusia și Ucraina: „Dat fiind contextul actual al dezvoltării, diversificarea rutelor de transport

---

6 *Barroso: Voi ține minte nerespectarea acordurilor dintre Rusia și Ucraina. UE trebuie să își schimbe abordarea*, www.antena3.ro, 21 ianuarie 2009, ora 05.35.

7 *UE dă un ultimatum verbal Rusiei să reia livrarea de gaz în 24 de ore*, www.antena3.ro, 8 ianuarie 2009, ora 03.35.

de gaze naturale și a surselor este foarte importantă. Ca urmare, proiectul conductei Nabucco este mai important decât oricând. Nabucco este considerat prioritar de către Uniunea Europeană”, arătau reprezentanții companiei Nabucco (...). Anterior vicepremierul ceh Alexandr Vondra aprecia că acest gazoduct va intra în funcțiune în 2015”⁸.

Inițiativa de a adopta măsuri urgente de protecție a Uniunii Europene în fața unui posibil „război” al gazelor, după ce criza a afectat 20 de state europene nu s-a oprit doar la declarațiile oficialilor. Astfel, „o conferință internațională privind Nabucco și proiectele din coridorul sudic va avea loc la Praga, pe 7 mai, a anunțat și comisarul european pentru relații externe, Benita Ferrero-Waldner, după o întâlnire cu ministrul de externe azer. Coridorul energetic din Caucazul de sud implică transportul gazului din Azerbaidjan către Europa, ce va lega statul azer de Turcia, Grecia și Italia. Gazoductul, ce ar trebui să fie finalizat în 2013, va pompa 12 miliarde mc de gaz anual, din care 3,6 miliarde pentru Grecia și 8,4 pentru Italia”⁹.

Construcția conductei Nabucco, estimată la un cost de 10 miliarde de dolari și susținută de UE și SUA, ar trebui să înceapă în anul 2010.

Înscriindu-se în aceleași tendințe de a se proteja în eventualitatea apariției unei noi crize a gazului, o parte dintre statele Uniunii Europene încep să ia măsuri proprii pentru asigurarea rezervei sau a accesului la gazele naturale ale Rusiei. Cel mai recent și, evident, cel mai apropiat exemplu este chiar cel al Guvernului României, care a parafat, în 26 mai 2009, contractul dintre compania română de transport al gazului – Romgaz și Gazprom, ceea ce va permite României să importe gazul direct din Rusia, fără a mai depinde de intermediarul ucrainean. Acordul de colaborare dintre Romgaz și Gazprom prevede inclusiv înființarea unei firme mixte pentru depozitarea și valorificarea gazelor. Înființarea acestei firme vizează construcția, în România, atât a mai multor depozite de înmagazinare a gazelor, cât și a unor termocentrale și ar putea duce la evitarea unei eventuale crize a gazelor.

În același timp, Uniunea Europeană este, potrivit estimărilor economice și relatărilor presele perioadei, unul dintre cei mai importanți perdanți, una dintre cele mai mari victime ale crizei gazelor care are ca protagoniști Rusia și Ucraina. Aceasta în condițiile

⁸ *Gazoductul Nabucco intră în faza accelerată*, www.antena3.ro, 14 ianuarie 2009, ora 09.35.

⁹ *Proiectul Nabucco va fi dezbătut la un summit la Praga*, www.antena3.ro, 22 ianuarie 2009, ora 08.06.

în care la aproximativ două săptămâni de la declanșarea conflictului, mai exact în data de 5 ianuarie 2009, premierul rus, Vladimir Putin, i-a cerut președintelui Gazprom să reducă urgent volumul de gaz livrat Europei, în cadrul întâlnirii desfășurate la reședința premierului, șeful Gazprom, Aleksei Miller afirmând că “de la 1 ianuarie, 63,5 milioane metri cubi de gaz au fost furați de Ucraina” (www.6am.ro, *Putin cere Gazprom să reducă urgent volumul gazelor pentru Europa*).

Pornind de la acest fapt, dacă luăm spre exemplu un aspect legat de pierderile suferite în cazul României, caz care poate fi extins și în ceea ce privește celelalte state europene, ne putem da seama de proporțiile pierderilor: „Criza gazului de la începutul acestui an a dus la pierderi pentru companiile din România de 35 milioane de dolari, sumă care reprezintă valoarea importurilor pe care ar fi trebuit să le primească în această perioadă. (...) În situații normale, România importă zilnic din Rusia circa 10 milioane de metri cubi, prin două puncte de livrare - Isaccea și Medieșul Aurit, la un preț mediu de aproximativ 480 dolari mie de metri cubi. Pe 2 ianuarie, această cantitate a scăzut cu 30%, pentru ca după 7 ianuarie, livrările să fie sistate complet. Drept urmare, companiile intermediare din România au de returnat firmelor de pe piața locală gaze în valoare de circa 35 de milioane de dolari. (...) Gazprom livrează gaze în România prin doi intermediari: WIEE (joint-venture între Gazprom și BASF) și Imex Oil, companie înregistrată în Cipru, controlată de afaceristul rus Vitali Matsitski, ce deține și combinatele de aluminiu din România. Potrivit unor estimări, Gazprom este datoare la nivel european cu livrări neonorate de circa 500 milioane dolari”¹⁰.

Reducerea livrărilor de gaze din cauza disputei ruso-ucrainene a lovit și celelalte țări ale Europei Centrale și de Est, în Bulgaria, Grecia, Macedonia și Croația, fluxul gazelor provenind din Rusia via Ucraina fiind total oprit, cu toate că aceste state au semnat contracte cu Gazprom pe o perioadă de 30 de ani. Cel mai grav afectate au fost Bulgaria și Macedonia, dependente 100% de gazele din Rusia, Grecia și Turcia beneficiind de livrările de gaze direct din Rusia, prin conducta submarină Blue Stream. Premierul bulgar, Serghei Stanișev, a decis reducerea cu două treimi a consumului de gaze și a cerut populației să folosească tot mai puțin încălzirea pe bază de gaz. Președintele Gheorghii Pîrvanov a invocat chiar posibilitatea reactivării reactorului 3 de la centrala nucleară de la Kozlodui, închis în 2006 din motive de securitate, în timp ce autoritățile din Slovacia sunt pregătite să declare chiar stare de urgență, potrivit agenției de presă cehe CTK, citându-l pe ministrul slovac al Economiei. O scădere de 75% a volumului de gaze s-a înregistrat și în Cehia, iar în Polonia livrările din Ucraina au scăzut cu 85%. Autoritățile de la Varșovia au precizat că au în vedere limitarea consumului industrial de gaze. Situația din statele vestice și nordice este mai fericită, acestea beneficiind de resursele alternative de gaz din Marea Nordului și de alimentarea prin conducta Yamal, via Belarus. Furnizorii germani de gaze au precizat că livrările din Ucraina au scăzut drastic, însă consumatorii nu vor fi afectați,

---

10 35 de milioane de dolari- pierderile României din războiul gazului, www.antena3.ro, 13 ianuarie 2009, ora 05.53.

datorită rezervelor existente. În Austria, în ciuda reducerii cu 90% a fluxului de gaze, compania OMV a precizat că va apela la rezerva de 1,7 miliarde de metri cubi. Ministrul francez de Finanțe, Christine Lagarde, a fost singurul oficial european care a declarat că furnizarea de gaze provenind din Rusia nu este perturbată. Rusia și Ucraina se acuză reciproc pentru haosul energetic european, după un scenariu identic cu cel din ultimele trei iarni. Kievul e blamat pentru închiderea a trei dintre cele patru gazoducte care transportă gazele către statele Uniunii Europene și deturnarea a 65 de milioane de metri cubi de gaze destinate acestora. De cealaltă parte, președintele ucrainean Viktor Iușcenko acuză Gazprom că urmărește sistarea exporturilor către UE. Disputa privește și creșterea prețului la gazele livrate Kievului de la 179 la 450 de dolari pe mia de metri cubi, o sumă pe care Moscova știe că Ucraina nu o poate plăti. (Prețul mediu în UE este de 440 de dolari, iar consumatorii ruși plătesc doar 40 de dolari.) Gazprom a cerut și achitarea unei datorii de circa 2 miliarde de dolari, acumulată în 2008, în condițiile în care Ucraina se zbate în criza financiară și a împrumutat 16 miliarde de dolari de la Fondul Monetar Internațional. Kievul a refuzat plata, reclamând că suma este datorată unei companii intermediare, deținută de Gazprom. Uniunea Europeană nu are o politică energetică comună și acționează ineficient pentru ieșirea din criză. Președinția cehă a Uniunii Europene a precizat că ia în calcul un summit UE-Rusia-Ucraina, dar preferă ca ambele state să ajungă la o înțelegere fără mediere europeană.¹¹

Trecând peste toate aceste inconveniente ce afectează în mod absolut evident neutralitatea și independența, aspecte pe care le consider esențiale din punctul de vedere al deontologiei profesionale în domeniul medierii, putem afirma că intervenția UE ca a treia parte în soluționarea alternativă a conflictului ruso-ucrainean ridică și alte probleme destul de serioase.

În primul rând, intervenția nu este dorită, inițial, de niciuna dintre cele trei părți: nici de cele două state aflate în dispută, nici de Uniunea Europeană devenită ulterior mediator al unui conflict care o afectează în mod direct. Presa de la acea vreme a consacrat spații ample refuzului autorităților de la Moscova și Kiev de a fi mediate de oficialii europeni, dar s-a dedicat, în același timp, și prezentării dorinței UE de a nu fi implicată ca mediator în această criză.

Avem de-a face, pe de o parte, cu somații din partea Rusiei legate de excluderea statului din acordurile și programele internaționale, pe de altă parte cu amenințările formulate de oficialii Uniunii Europene la adresa autorităților de la Moscova și Kiev pentru încetarea conflictului, dar și cu încercarea de neimplicare din partea aceleiași Uniuni Europene care, la un moment dat, considera că problema crizei gazului este una bilaterală ruso-ucraineană.

«Uniunea Europeană nu intenționează să se amestece în conflictul dintre Rusia și Ucraina referitor la livrarea de gaze naturale, a sugerat duminică un purtător de cuvânt al UE, apreciind că acesta este „o problemă bilaterală”.

---

11 Ciubotaru, Răzvan, *Iarna rusească îngheață Europa*, București, Cotidianul, 6 ianuarie 2009.

Răspunzând apelului adresat de Gazprom, care a cerut Uniunii Europene să supravegheze tranzitul gazelor naturale rusești pe teritoriul Ucrainei, purtătorul de cuvânt al Comisiei Europene, Ferran Tarradellas a declarat că, deși UE urmărește livrările de gaze rusești în Europa, este vorba „în principiu, de o problemă între Rusia și Ucraina”.

Cele două părți „trebuie să se asigure că gazele cumpărate de Europa ajung în Europa și acest lucru îl urmărim”, a spus el. „Este o problemă bilaterală și trebuie rezolvată de cele două părți”, a adăugat Tarradellas.

Un purtător de cuvânt al președinției cehe a UE a reamintit, la rândul său, că nu există nici un sistem independent care să permită măsurarea volumului de gaze care tranzitează teritoriul ucrainean.

Purtătorul de cuvânt al Gazprom, Serghei Kuprianov, a declarat că observatorii angajați de grupul rusesc nu au acces la sistemele de măsurare a presiunii de la stațiile de pompare ucrainene și că a adresat Comisiei Europene o scrisoare în care propune ca aceasta „să supravegheze volumul de gaze care tranzitează Ucraina”.

„Nu ne vom angaja într-o mediere. Situația este extrem de opacă și există informații contradictorii privind problema responsabilităților”, a afirmat purtătorul de cuvânt al președinției cehe, adăugând că „este necesar un sistem de măsurare mai eficient, nu numai la granița UE, ci și între Rusia și Ucraina”.¹²

La rândul lor, atât Rusia, cât și Ucraina, cele două părți implicate în mod direct în conflict, exprimă poziții foarte clare împotriva implicării Uniunii Europene în calitate de mediator al crizei.

Astfel, după ce Gazprom a anunțat că, în condițiile în care Ucraina a refuzat prețul preferențial de 250 de dolari pe 1.000 de metri cubi de gaz, va fi nevoită să achite prețul european de 450-470 de dolari pe 1.000 de metri cubi, autoritățile ucrainene, prin vocea președintelui Iuscenko, afirmă la modul cel mai răspicat posibil că nu va ceda în conflictul gazelor și, mai mult, că nu are în niciun caz nevoie de intervenția Uniunii Europene în calitate de mediator. Viktor Iuscenko insistă ca Ucraina să nu plătească mai mult de 205 dolari pe 1.000 de metri cubi de gaz, afirmând că acesta este prețul real rezultat în cazul Germaniei prin scăderea prețului de tranzit.

„Pe de altă parte premierul Iulia Timoșenko crede că Moscova și Kievul ar trebui să ajungă la un nou acord privind livrarea de gaz fără medierea Europei. „Discuțiile privind un contract pentru livrarea de gaz natural către Ucraina sunt o problemă bilaterală, iar Rusia și Ucraina ar trebui să se descurce singure”, declara Timoșenko la o conferință de presă. Doar cu o zi înainte ministrul său al Energiei, Iuri Prodan, declara că și-a asigurat acceptul preliminar al UE pentru o mediere în actuala dispută a gazului”¹³.

---

12 UE consideră criza gazelor dintre Ucraina și Rusia o problemă „bilaterală”, Mediafax (preluare Agence France Presse), 4 ianuarie 2009, ora 22.27, www.mediafax.ro

13 *Ucraina nu vrea să plătească mai mult de 205 dolari pentru gazul rusesc și susține că nu are nevoie de UE*, www.antena3.ro, 15 ianuarie 2009, ora 01.24

În același timp, Rusia avertizează că își va revizui relațiile cu Uniunea Europeană dacă interesele Moscovei vor fi ignorate și cere autorităților europene să nu o mai excludă din acordurile energetice internaționale, amenințând că s-ar putea orienta spre piețe non europene, premierul rus Vladimir Putin afirmând, în același context (prezentarea raportului de activitate în fața Dumei de stat), că „în câteva săptămâni va fi dat în folosință oleoductul dintre Siberia de Est spre Oceanul Pacific, până la granița cu China”, iar Rusia va crește producția de gaz lichefiat pentru livrări alternative către SUA și regiunea Asia Pacific, în locul Europei.

«Anterior, ministrul Energiei, Serghei Șmatko, declarase că Rusia a fost exclusă de la discuții la o conferință internațională de investiții de la Bruxelles referitoare la modernizarea rețelei de gazoducte ucrainene, adăugând că această conferință, organizată de Comisia Europeană, a fost limitată la discuții între Ucraina și UE. Cu toate acestea, agenția ucraineană de presă Unian scria că Bruxelles și Kiev doreau să implice Moscova în modernizarea rețelei dacă Rusia dorește să ia parte la proiect. „Ucraina, ca și UE, are intenția clară de a atrage Rusia ca partener în programul de modernizare și reconstrucție”, a declarat premierul Iulia Timoșenko. Pe de altă parte, liderul de la Moscova a mai apreciat că declarația privitoare la piața gazului, adoptată de Ucraina și UE, este prost gândită și neprofesionistă. Putin a specificat că anterior, Comisia Europeană a refuzat să își combine eforturile cu Rusia pentru a aloca fonduri în comun Ucrainei, a cărei economie a fost grav lovită de criza financiară globală. „A discuta despre problema unei creșteri a livrărilor de gaz via Ucraina fără principalul furnizor este pur și simplu absurd”, a adăugat Putin, precizând încă că țara sa este dispusă la lanseze „lucrări constructive comune cu toți partenerii” săi, atât timp cât se face „auzită”»¹⁴.

Declarațiile „belicoase” apar, iar tensiunile se amplifică în contextul în care, la jumătatea lunii martie 2009, Ucraina a prezentat la Bruxelles un plan de investiții pentru a spori capacitatea gazoductelor sale de la 140 de miliarde metri cubi pe an cu încă 60 de miliarde. Ucraina a cerut ajutorul investitorilor europeni pentru punerea în aplicare a acestui proiect, estimat la 5,5 miliarde de euro. Potrivit unor studii ale CE, Kievul are nevoie de 2,5 miliarde de euro pentru a-și renova infrastructurile.

În aceeași perioadă (23 martie 2009), Ucraina, Comisia Europeană și trei bănci internaționale au semnat o declarație de cooperare, destinată să încurajeze investițiile și să prevină repetarea unei crize a gazului precum cea de iarna aceasta, provocată de diferendul comercial dintre Kiev și Moscova. Potrivit declarației comune, Ucraina va lua măsuri pentru a garanta că operatorul de tranzit devine o entitate comercială independentă, care poate stabili tarife corecte și transparente pentru serviciile de transport de gaz, și va închiria imensele depozite de gaz pe care le are unor terțe părți.

---

14 *Putin: Rusia își va revizui relațiile cu UE dacă este ignorată*, www.antena3.ro, 24 martie 2009, ora 01.30.

În momentul în care presiunile devin cu adevărat copleșitoare pentru autoritățile celor două state, conflictul economic și cel manifestat la nivelul declarațiilor se transformă în conflict diplomatic acut, ajungându-se chiar la încercări de rupere a relațiilor diplomatice, tentative prezentate de presa de la acea vreme: „Ambasadorul rus la Kiev, Viktor Cernomîrdin, a fost convocat la Ministerul ucrainean de Externe și a fost informat că ar putea fi declarat persona non grata și alungat din țară, din cauza unor „declarații neamicale și extrem de nediplomatice”, la adresa Ucrainei și a conducerii acesteia”.

Ministrul de externe, Volodimir Ogrizko, „a emis un protest pentru încălcarea normelor și eticii diplomatice”.

În acest context, Ucraina „poate recurge la dispozițiile articolului 9 din Convenția de la Viena despre relațiile diplomatice”, care prevede posibilitatea declarării unui diplomat străin persona non grata, a avertizat ministerul.

Această amenințare a Kievului riscă să tensioneze și mai mult relațiile dintre Kiev și Moscova, încordate de câțiva ani.

Cernomîrdin a criticat în mod repetat Ucraina pentru poziția ei în privința gazului. Referindu-se la acest aspect el a calificat situația ca fiind „o prostie și o bufonerie, iar totul pleacă de la conducerea Ucrainei”¹⁵.

Atitudinea celor trei părți se schimbă radical în momentul în care pierderile economice ale statelor europene ating o consistență considerabilă. Într-o primă fază, la jumătatea lunii ianuarie 2009, Rusia și Ucraina se declară dispuse să reia negocierile, în timp ce, într-o a doua etapă, autoritățile comunitare încep să se implice în încercarea de soluționare conflictului pe cale amiabilă, iar cele două părți, Ucraina și Rusia, acceptă medierea pentru încheierea crizei și reluarea relațiilor comerciale.

Una dintre cele mai importante încercări ale oficialilor europeni de a media conflictul vine chiar din partea unui europarlamentar român, Adrian Severin, care inițiază, la Bruxelles, o încercare de mediere a conflictului dintre Gazprom și Naftogaz.

În calitate de membru al Comisiei de Afaceri Externe a Parlamentului European, europarlamentarul român a coprezidat ședința Comisiei la care au participat președinții companiilor implicate în conflictul comercial al gazului: Gazprom (Rusia) și Naftogaz (Ucraina), alături de comisari europeni și membri ai parlamentului european.

Politicianul român a ascultat luările de poziție ale lui Aleksei Miller, președintele Gazprom, și Oleh Dubina, de la Kiev, care au prezentat pozițiile adoptate de părți în criza care a devenit una europeană, pentru a se contura anumite soluții pe termen scurt.

Adrian Severin a declarat, la acea vreme (8 ianuarie 2009), agenției Agerpress că Parlamentul European va încerca o repunere, în alți termeni, a problemei: „Președinția cehă a UE a spus că este o dispută cu caracter comercial. Or, noi, Parlamentul European, spunem că este o problemă politică. Dacă definești problema greșit nu ai cum să o soluționezi”.

---

15 *Ucraina l-ar putea expulza pe ambasadorul rus*, www.antena3.ro, 18 februarie 2009, ora 08.01.

Conform interviului acordat de europarlamentarul român agenției Agerpress, Parlamentul European nu a urmărit în niciun caz să găsească vinovați, ci doar rezolvarea, fie și temporară, a situației: “Singura noastră motivație este obligația față de cetățeni, să aibă gaze în casă și să poată să treacă fără probleme peste această criză”.

Pornind de la schimbarea categorică de atitudine și admitând că am ajuns în punctul în care avem de-a face cu un conflict care se pretează la soluționarea abiabilă prin intervenția celei de-a treia părți, în mod absolut categoric, tensiunile declanșate între autoritățile de la Moscova și Kiev pe tema prețului gazelor naturale au avut la bază percepția existenței unei lipse de voință, pe de o parte din partea Rusiei de a acorda un preț preferențial Ucrainei, iar pe de altă parte din partea autorităților de la Kiev de a accepta noile condiții de piață sau cel puțin o negociere a prețului solicitat de Rusia.

Această percepție a incapacității sau, mai mult, a lipsei unei voințe ferme din partea celeilalte părți de a se ajunge la o soluție acceptabilă, rezonabilă, sustenabilă și satisfăcătoare pentru ambii actori a determinat, într-o primă fază, apariția unei stări tensionate între cele două părți, tensiune care a degenerat în declanșarea unui conflict ce a traversat etape diverse, de la cele scriptice (formularea pretențiilor financiare, respectiv contractuale), la amenințările cu declanșarea reducerii presiunii gazului sau cu sistarea furnizării, până la declanșarea propriu zisă a conflictului: reducerea propriu zisă a furnizării gazelor naturale de către Rusia, închiderea conductelor ucrainene, acuzațiile oficiale publice, declanșarea conflictului diplomatic, lansarea presiunilor asupra unei a treia părți în măsură să pună, la rândul ei, o presiune considerabilă asupra uneia sau a celeilalte părți implicate în tensiune.

Se poate observa, astfel, că, în acest moment, conflictul întrunește toate caracteristicile și **condițiile** necesare pentru realizarea medierii:

1. Disputa este manifestă (părțile au depășit etapa corespondenței și au intrat în cea a măsurilor radicale), iar caracterul contradictoriu al obiectivelor părților este evident (în timp ce Rusia urmărește creșterea prețului gazului metan furnizat, Ucraina dorește obținerea unui preț cât mai scăzut, preferențial).
2. Părțile au sistat comunicarea în urma resentimentelor apărute și a escaladării emoționale a disputei, fapt care împiedică contactul direct și soluționarea prin negociere – avem de-a face aici, totuși, cu existența, în anumite limite, a unei comunicări (prin intermediul declarațiilor oficiale, publice), însă aceasta este extrem de tensionată și deloc constructivă, în condițiile în care nivelul disputei și al orgoliilor este atât de ridicat încât existența unei comunicări eficiente devine, practic, imposibilă.
3. Părțile sunt interesate în menținerea relației, cel puțin, în stoparea deteriorării acesteia din punctul de vedere al contactelor economice și contractuale și al implicațiilor acestor contacte. De asemenea, prin apelul la mediere, părțile încearcă să evite, de comun acord, atingerea unui nivel mult prea mare al costurilor conflictului, respectiv al pagubelor și, ulterior, al eventualelor daune materiale care ar putea fi solicitate fie de una sau alta dintre părți, fie de așa numitele victime colaterale, respectiv statele Uniunii Europene ale

căror economii au fost grav afectate de criza gazului, mai concret de reducerea semnificativă a presiunii.

4. Părțile au ajuns în momentul în care consideră necesară prezența unei părți neutre, neavând interese directe în disputa dintre ele, dar având o cunoaștere profundă a domeniului în care se manifestă disputa și o experiență semnificativă în gestionarea conflictelor diplomatice, organizația care îndeplinește rolul de mediator având, în mod obligatoriu, autoritate diplomatică asupra actorilor implicați în conflict. De asemenea, implicarea celei de-a treia părți în soluționarea conflictului, conștientizată, solicitată și agreată de actorii disputei, are scopul facilitării identificării unui compromis acceptabil de către ambii disputanți.
5. Actorii implicați în conflict doresc identificarea unei ieșiri din starea de tensiune și, mai mult decât atât, doresc să fie parte în conturarea unei soluții reciproc acceptabile, să participe activ la procesul de soluționare a conflictului.

În condițiile în care conflictul a trecut prin toate fazele posibile, implicarea celei de-a treia părți, respectiv a Uniunii Europene în calitatea sa de mediator s-a produs în **momentul** în care toate părțile implicate în starea conflictuală erau pregătite pentru această intervenție, au conștientizat necesitatea apelării la o metodă alternativă de soluționare a disputei și, nu în ultimul rând, au acceptat în mod unanim prezența și identitatea mediatorului.

Cu toate acestea, intervenția UE-mediator nu respectă nici toate etapele unui proces clasic de mediere, nici toate **normele deontologice** acceptate și recunoscute la scară largă.

Etapa de pregătire a procesului de mediere a fost temeinic parcursă, printr-o analiză aprofundată a conflictului și a background-ului fiecăreia dintre părțile implicate în dispută, însă am avut de-a face cu o observare activă, UE implicându-se frecvent, în această perioadă, în calitate de actor al conflictului.

În cadrul acestei prime etape, a fost identificată însă poziția fiecăreia dintre actorii implicați în derularea disputei, a fost efectuată analiza cauzelor care au dus la declanșarea și, ulterior, la escaladarea conflictului, această analiză cuprinzând nu doar motivația conflictului, ci și punctele de vedere și obiectivele fiecăreia părți.

Cea de-a doua etapă a procesului de mediere, **introducerea sau prima întâlnire a mediatorului cu părțile**, a fost reprezentată de reuniunea Comisiei de Afaceri Externe a Parlamentului European din data de 8 ianuarie 2009, ședință coprezidată de europarlamentarul român Adrian Severin, care a cuprins, într-o primă fază, prezentarea intenției de mediere a conflictului, precum și prezentarea poziției celor două părți implicate direct, părți care recunoscuseră, în prealabil, avantajele medierii disputei și necesitatea atingerii unei soluții de compromis.

Ceea ce s-a încercat în primul rând în cadrul procesului de mediere a fost **deschiderea canalelor de comunicare**, însă mai degrabă prin poziții categorice și presiuni, așa cum am putut observa din prezentarea realizată până acum, decât printr-o atitudine neutră.

S-a încercat, în mod evident, după **explorarea atentă a divergențelor** (majorarea prețului gazelor naturale vs. economii bugetare), **identificarea punctelor comune** celor două părți, respectiv dorința de deblocare a relației de colaborare comercială.

Au fost identificate și **blocajele** imediate și evidente în ceea ce privește procesul de detensionare a relațiilor dintre autoritățile de la Moscova și cele de la Kiev, unul dintre cele mai importante dintre ele fiind reținerile celor două părți în ceea ce privește desfășurarea de observatori pentru supravegherea tranzitului gazului prin Ucraina, condiție esențială pentru reluarea livrărilor de gaz către Europa.

Avem de-a face și cu o a treia etapă a procesului de mediere, mai exact **întâlnirile separate** cu părțile, prima fiind aceea desfășurată la doar două zile după ședința Comisiei pentru Afaceri Externe a PE, în data de 10 ianuarie 2009, în apropiere de Moscova, între Președinția cehă a Uniunii Europene (premierul ceh Mirek Topolánek) și autoritățile de la Moscova (premierul rus Vladimir Putin). Întâlnirea a avut loc după ce, în plin proces de mediere, în data de 7 ianuarie 2009, a avut loc suspendarea totală a livrărilor de gaz rusec spre Europa prin Ucraina.

Pe de altă parte, în noaptea de 10 spre 11 ianuarie 2009, șeful Comisiei Europene, Jose Manuel Barroso, a purtat convorbiri cu președintele ucrainean, în timp ce comisarul pentru energie Andris Piebalgs a discutat cu oficiali ruși, finalizând detaliile misiunii de observatori europeni pentru Ucraina. Aceasta după ce președinția cehă a UE anunțase în seara zilei de 8 ianuarie 2009 că a obținut acordul Rusiei pentru trimiterea de observatori care să supravegheze livrările de gaz rusec către Europa prin Ucraina, ceea ce ar fi deschis calea către o reluare a aprovizionării cu gaz.

Putem observa astfel că avem de-a face cu un prim pas spre construirea acordului ce pune capăt conflictului sau, cel puțin, crizei cazului, aproximativ zece observatori europeni urmând să fie acceptați la opt stații de măsurare a gazului de pe teritoriul ucrainean, președinția cehă a UE declarându-se „destul de optimistă” în ceea ce privește reluarea livrărilor de gaz rusec spre Europa.

Atingerea unor prime compromisuri a deschis calea spre **o nouă ședință comună** de mediere, programată pentru data de 16 ianuarie 2009, la Bruxelles, în cadrul reuniunii Grupului european de coordonare în domeniul gazului, din care fac parte experți din cele 27 de state membre ale Uniunii Europene, reuniune la care au fost invitați și reprezentanții Naftogaz și Gazprom.

În cadrul reuniunii, privite, în cazul de față, drept a doua ședință parte a procesului de mediere, experții europeni au făcut bilanțul riscurilor de penurie de gaz și au examinat eventuale ajutoare pentru țările cele mai afectate.

Cea de-a **doua ședință** comună desfășurată cu asistența UE – mediator a avut așadar drept obiectiv principal sublinierea și întărirea punctelor comune ale celor două părți, precum și a riscurilor existente în cazul unui eșec al procesului de mediere, în vederea construirii unui acord prin generarea opțiunilor de beneficii reciproce, prin consolidarea criteriilor obiective în favoarea atingerii acestui acord, precum și prin realizarea câte unui acord parțial pentru fiecare problemă în parte.

După parcurgerea tuturor acestor etape al căror rezultat principal este reducerea barierelor comunicaționale și restabilirea unui sistem coerent de comunicare, a urmat etapa **construirii acordului**.

Rezultatul implicării Uniunii Europene în calitate de mediator în criza gazelor ruso – ucraineană a avut drept rezultat final reluarea relațiilor de comunicare și, implicit, a celor comerciale dintre Rusia și Ucraina, cel mai important rezultat fiind însă reluarea livrării de gaz către statele europene în data de 13 ianuarie 2009, după 6 zile de întrerupere.

Sfârșitul crizei energetice, care a lăsat majoritatea țărilor din Europa, în special din Balcani, fără gaz pe fondul unuia dintre cele mai severe valuri de frig, a avut loc însă abia după ce după ce autoritățile de la Moscova și Kiev au semnat un acord la Bruxelles, cu medierea Comisiei Europene care stabilește procedura de amplasare de observatori internaționali în punctele strategice ale extinsei rețele de gazoducte care traversează Ucraina.

Delegația celor 75 de experți internaționali, 25 pentru fiecare din cele trei părți implicate (Uniunea Europeană, Rusia și Ucraina), avea menirea de a veghea dacă volumul de gaz care intră în Ucraina din Rusia este același cu cel care iese din Ucraina către Europa, cu alte cuvinte dacă acuzațiile aduse de Moscova Kievului cu privire la furtul de gaze sunt sau nu justificate, reale.

Pentru eliminarea oricărei suspiciuni, dar și pentru menținerea unui nivel cât mai ridicat de obiectivitate, în cadrul misiunii au fost incluși experți de la Comisia Europeană, de la Ministerele Energiei din Rusia și Ucraina, de la Gazprom și Naftogaz și de la fiecare dintre următoarele companii europene: GDF Suez, Societe Generale de Surveillance S.A. (Franța), E.ON Ruhrgas AG, Wingas GmbH (Germania), RWE Transgas a.s (Cehia), SPP a.s. (Slovacia), EconGas GmbH (Austria), ENI SpA (Italia), FGSZ Ltd. (Ungaria), EAO Sofiagaz (Bulgaria), Public Gas Corporation of Greece (Grecia), JSC Moldovagas (Republica Moldova) și Statoil Hydro (Norvegia).

Rezultatul procesului de soluționare a conflictului pe cale amiabilă pare să fie avantajos pentru ambele părți implicate în conflict, însă – și aici revenim la premisa privind nerespectarea principiilor deontologice – marele câștigător al procesului de mediere este chiar mediatorul – Uniunea Europeană – care obține principalele beneficii de pe urma reluării furnizării gazelor, fapt care ne determină să ne menținem suspiciunea legată de lipsa de neutralitate și independență a mediatorului.

Pe de altă parte, avem de-a face cu un mediator colectiv, ai cărui reprezentanți se schimbă în permanență – Comisia Europeană, Parlamentul European, Președinția cehă a UE – fapt care face imposibilă identificarea unui partener coerent și constant în procesul de mediere, îngreunându-l și încetinindu-l în mod cert. De asemenea, în condițiile în care partenerii de dialog, reprezentanții celor două părți implicate direct în conflict (autoritățile de la Moscova și Kiev) sunt aceiași, bine definiți, cu un anumit nivel de autoritate la nivel internațional, ne lovim de o oscilare a autorității mediatorului însuși ca organism eterogen, nedefinit și lipsit de coerența continuității.

Putem observa, în aceste condiții că nu am analizat un proces de mediere clasic, construit după tiparele procedurale existente în domeniul medierii, deși, în mare, le respectă.

Concluzii

Motivația care a stat la baza acestei selecții a studiului de caz a fost dorința de a demonstra că un proces de mediere este, prin excelență, un exercițiu de comunicare, fapt care îi oferă un nivel destul de ridicat de libertate și posibilitatea construirii în jurul unui obiectiv bine definit – atingerea acordului și restabilirea relației de comunicare – cu respectarea, totuși, a unor etape și caracteristici prestabilite – analiza conflictului, alegerea momentului, stabilirea întâlnirilor, depistarea punctelor comune și a avantajelor reciproce ale acordului și, cel mai important, acceptarea liberă a intervenției celei de-a treia părți de către actorii direct implicați în conflict.

Bibliografie:

1. American Arbitration Association, „A Beginner’s Guide to Alternative Dispute Resolution”, 2006, [Online] disponibil la <http://www.lectlaw.com/files/adr11.htm>.
2. American Arbitration Association, *A Guide for Commercial Arbitrators*, 2004.
3. Beer, J.E. și Stief, E., *The Mediator’s Handbook*, Gabriola Island, Canada: New Society Publishers, 1997.
4. Bennet, M.D. și Hermann, M.S.G., *The Art of Mediation*, Indiana, USA: NITA Publications, 1997.
5. Berchovitch, J., *Resolving International Conflicts, The Theory and Practice of Mediation*, Boulder, USA: Lynne Rienner Publishers, 1984.
6. Berridge, G.R., *Diplomacy. Theory and Practice*, Londra: Prentice Hall, 1995.
7. Codul de etică și deontologie profesională a mediatorilor, [Online] disponibil la <http://www.mediator-apmr.ro/nationala.php?id=17>.
8. Codul european de conduită pentru mediatorii, [Online] disponibil la <http://medierea.ro/wp/?p=66>.
9. Deutsch, M., Coleman, P.T. și Marcus, E.C. (Editori), *The Handbook of Conflict Resolution: Theory and Practice* (2nd ed.), San Francisco, CA: Jossey-Bass, 2006.
10. Dana, D., *Conflict Resolution*, Sydney: Mc Graw Hill, 2001.
11. Fisher, R., Patton, B. și Urry, W.L., *Getting to Yes. Negotiating Agreement Without Giving In* (Ediția a 2-a), New York: Penguin Books, 1991.
12. Gherga, E. și Gherga, G., *Medierea conflictelor*, Timișoara: Institutul Intercultural, 2008.
13. Goodman, A.H., *Basic Skills for the New Mediator*, Rockville: Solomon Publications, 1994.
14. Grant, W., *Rezolvarea conflictelor*, București: Ed. Polirom, 1998.
15. Petelean, A., *Medierea- metodă de soluționare a situațiilor conflictuale*, București: Ed. Polirom, 2004.